

OJTOZI Eszter: **A Debreceni Egyetemi Könyvtár külföldi antikvári és possessoraik – Die ausländischen Frühdrucke und ihre Possessoren in der Universitätsbibliothek zu Debrecen.** - Debrecen : KLTE Könyvtára, 1989. - 234 p. (Régi tiszántúli könyvtárak 6.)

A Magyarországon őrzött ősnyomtatványok összesített katalógusának megjelenése (1970) után a figyelem mindinkább a 16. századi nyomtatványokra irányult. Ezek száma sokszorososan meghaladja az előző századéit, s feldolgozásuk sem támaszkodhat az ősnyomtatványokéhoz hasonló részletességű bibliográfiákra, hiszen ezek kiadásának előfeltétele az egyes gyűjtemények anyagának, esetleg ismeretlen nyomtatványoknak a gondos feltárása és publikálása. Ezért felbecsülhetetlen a jelentősége az ilyen katalógusok közreadásának nemzet-

közi viszonylatban is. E munkálatok viszonylag gyors elvégzésére - a személyi feltételek megléte esetén - elsősorban a kisebb gyűjteménnyel rendelkező könyvtárakban van lehetőség. Ezzel természetesen együtt jár, hogy - követendő példa, útmutatás hiányában - az elsőként megjelenő ilyen katalógusok a szerkesztési elvekben, a leírások részletességében és a mutatózásban egymástól jelentősen eltérhetnek.

A szegedi József Attila Tudományegyetem Könyvtára (JATEK) 283 tételes antikvakatalógusa (*Keveházi Katalin - Monok István: Régi könyveink és kézirataink katalógusai. XVI. századi könyvek.* Szeged, 1986.) után most örömmel vehetjük kézbe a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára (KLTEK) külföldi antikváinak a katalógusát is. Mint a bevezetőből kiderül, második nemzeti könyvtárunk régi könyvállománya, néhány magángyűjteménytől eltekintve zömében 1945 után került az intézmény birtokába, jelentősebb számban az ötvenes években, a szekularizált szerzetesrendi és államosított magánkönyvtárak anyagából. Közülük is kiemelkedik a tatai kapucinosok és piaristák könyvtára.

Ojtozi Eszter mintegy 30 000 régi könyv közül kutatta fel a most közzétett 478 antikvát. Amint a cím is hangsúlyozza, kirekesztette a korszakba tartozó hazai idegen nyelvű és a magyar nyelvű nyomtatványokat, az RMK első két kötetének anyagát. Ezek száma a *Régi Magyarországi Nyomtatványok* 1. kötete szerint a KLTEK állományában 41 kötet. Ugyancsak hiába keressük a katalógusban a magyar szerzőktől külföldön, nem magyar nyelven megjelent nyomtatványokat, bár az RMK III. szerepel a bibliográfiai részben. A bevezetésből megtudjuk, hogy mind az RMNy, mind az RMK III. anyagát korábban már számbavették és hasonló szempontok szerint feltárták a könyvtárban, így csupán elvi meggondolás zárhatta ki azokat a szerkesztésből. Reméljük, hogy a későbbi-

ekben e nyomtatványokról önállóan megjelenő katalógus fogja majd teljessé tenni a KLTEK 16. századi könyvállományáról alkotott képet.

A katalógus betűrendes. A társszerzők és közreműködők, valamint a címekben szereplő személyek a katalógusrészt követő külön névmutatóban keresendők. (Ez nem tartalmazza az első szerzők nevét.) Mind a leírásokra, mind a mutatókra vonatkozó tudnivalókat külön cím nélkül, a katalógus, illetve a rövidítésjegyzék előtt találjuk. Innen tudható, hogy az összeállító szándéka szerint a szerzők latinos névalakban állnak, jöhetnek a tételek élén a nemzeti nyelvű névalakra is találunk példákat (Boccaccio, Bullinger, Luther, Zwingli stb.). A görög nevek írásmódja a katalógusszerkesztőknek mindig gondot okoz, egységes gyakorlat, illetve megfelelő szabályozás hiányában. Itt olykor latinosan (Lycurgus), máskor görögösen (Dioskorides, Galenos, Homeros), olvashatók, sőt ugyanazon szerző mindkét változatban előfordul (Diodorus - Diodoros, Herodotus - Herodotos stb.). Az eltérések nem mindig következnek a kiadás nyelvéből. Ugyanakkor a névmutatóban a görög neveknel következetesnek látszik a latinus forma használata.

Úgy tűnik, a szerző olykor tudatosan ragaszkodott - rendszóként is - a címlapi formához. Feltehetően ezért utalja a Loyola alakot Layolához, ahol felkiáltójel figyelmeztet a hibás írásmódra, míg a névmutatóban már Loyola áll. Nem találunk viszont utalót sem a keresztnévről, ahol a szenteket elsősorban keresnénk. (A kanonizáltak, pápák és uralkodók névformája a régi könyvek leírásánál a nemzetközi gyakorlatban is eltéréseket mutat.) Az említett kisebb szerkesztési következetlenségek természetesen nem csökkentik a katalógus használati értékét, amely a mellett, hogy gyors áttekintést biztosít az állományról, mutatóival sokrétűen tárja fel anyagát.

Mivel a katalógus a példányok egyedi jellegzetességeit is rögzíti, a többes példányok természetesen külön tételként szerepelnek. Az egyes leírásokat raktári jelzet, s a legtöbb esetben bibliográfiai hivatkozás is követi. Ha a mű az Országos Széchényi Könyvtár állományában is megtalálható, úgy az OSZK antikva jelzete is ott áll. Ez az adat második bibliográfiai hivatkozásnak is tekinthető, hiszen úgy tudjuk, már nem kell sokáig várni az ő antikvakatalógusuk megjelenésére; s az OSZK jóval részletesebb tartalmi feltárása más antikvakatalógusok használói számára is hasznosítható lesz.

Az egyes tételek utolsó bekezdése a possessorok adatait tartalmazza, betűhíven tükrözve - a rövidítések zárójeles feloldása mellett - a vétel vagy a ajándékozás körülményeire utaló bejegyzéseket, a tulajdonbélyegzőket, ex libriseket és supralibrosokat, a kötésekben található monogramokat, évszámokat. A neveket sokszor már itt kiegészítő jegyzetek kísérik. Megjegyzés ("Marginalia") utal a kötet lapszéli jegyzeteire.

Bár a kötések leírása nem volt célja a szerzőnek, olykor mégis, örömminkre, kivételt tett. Így például egy vaknyomásos Melanchthon-kötetnél felhívja a figyelmet a "septem artes liberales" ábrázoló allegorikus figurákra (296. tétel).

A névmutatón kívül nyomdahelyek és nyomdászok mutatója, raktári jelzetek mutatója (összehozva a gyűjtőkötetek betűrendben szétszórta egyes darabjait), időrendi mutató, valamint possessor-, ex libris-, supralibros- és donatio-dedicatio-mutató segíti a sokoldalú tájékozódást a katalógus anyagában. Az utóbbi négy mutató különösen hasznos lesz nemcsak a kutatók, de a hasonló katalógusok összeállítói számára is. Köztük Ojtozi Eszter valószínűleg egyedül áll azzal a rendkívüli igényességre valló törekvésével, hogy az egykori tulajdonosok életrajzi adatait is felderítse. Ez, mint írja, a magyar könyvtulajdonosok nagy részénél sikerrel járt, s olykor német, vagy osztrák személyeknél is.

Forrásait mindenkor megnevezi. A kis életrajzi lexikonként is használható possessor-mutató betűrendjében megtaláljuk a testületi nevekben szereplő vagy felderített helyneveket is, valamint, nagyon helyesen, a feloldatlanul maradt, töredékes névbejegyzéseket, monogramokat is. Mivel ezek más könyvtárak anyagában is előfordulhatnak, feloldásuk esetén gyorsan visszakereshetővé válik a problematikus rövidítés.

A kötetet 58 egész oldalas reprodukció zárja, a bejegyzések, bélyegzők, ex librisek és supralibrosok vagy címlap nélküli nyomtatványok fotóival, visszautalva a tételszámra. E táblák nemcsak az azonosítás segédeszközei lehetnek, de esztétikai élményt is nyújtanak a használónak. Végezetül említendőnek véljük, hogy a kötet kétnyelvűsége, a fejezet-címek és szöveges részek magyar-német nyelvű közlése sokban segíti majd a kötet külföldi terjesztését és használatát. Csak elismerés illetheti a debrecenieket, hogy a nehezedő gazdasági körülmények között is - a kutatási főirány támogatásával - közkinccsé tették antikva-gyűjteményüket.

KLINDA Mária

+ + +

NYELJÜK AZ ÉTLAPOT - ezzel a címmel adtak ki emlékkönyvet P. Lewisnek, a British Library bibliográfiai szolgáltatási főigazgatójának a nyugalomba vonulása alkalmából. (BOURNE, Ross: Eating the menus; essays in honour of Peter Lewis. The British Library, 1989. 116 p.) A címhez az ötletet Lewis egyik előadásának alábbi mély értelmű részletéből merítették:

“Ha a könyvtári világot hatalmas, sok nemzetiségű étteremnek tekintjük, akkor benne a UAP szervezi a konyhát és a UBC szerkeszti az étlapot. A kedves vendég csak az étlap alapján választhat ételt magának - ha viszont a konyha nem tudja előállítani az étlapon található fogást, akkor nem lakhat jól helyette magával az étlappal.” (Library Association Record, 1990. febr.)